

Λογοτεχνικά ρεύματα

Ο όρος Λογοτεχνικό ρεύμα αναφέρεται σε μια τάση που εμφανίστηκε στην τέχνη κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης περιόδου και ακολουθήθηκε από αρκετούς καλλιτέχνες. Περιλαμβάνει «τις επιστημονικές, φιλοσοφικές και κοινωνικοοικονομικές αντιλήψεις των λογοτεχνών ή τους διαμορφωτικούς παράγοντες που επηρεάζουν την αισθητική παρουσίαση του έργου τους» (Κρασανάκης 2005*).

Η Νεοελληνική Λογοτεχνία επηρεάζεται από ρεύματα τα οποία άρχισαν να διαμορφώνονται από τον 18ο - 19ο αιώνα σε χώρες του εξωτερικού, με σημαντικότερα το ρομαντισμό, το ρεαλισμό, το νατουραλισμό, τον παρνασσισμό, το συμβολισμό, τον υπερρεαλισμό και το μοντερνισμό.

Ο **ρομαντισμός** αναπτύχθηκε στα τέλη του 18ου αιώνα ενώ το πρώτο ήμισυ του 19ου αιώνα εξαπλώθηκε, με επίκεντρο τη Γαλλία, και στην υπόλοιπη Ευρώπη. Γεννήθηκε ως αντίδραση προς τον κλασικισμό¹ και το Διαφωτισμό και εκφράζει τη ρομαντική διάθεση. Στα έργα κυριαρχεί το συναίσθημα αντί της λογικής, η χωρίς όρια φαντασία, η άρνηση της πραγματικότητας και η εξιδανίκευση των πραγμάτων. Αγαπημένα θέματα των λογοτεχνών είναι ο έρωτας και η ερωτική δυστυχία, η μελαγχολία, ο θάνατος, η θρησκευτικότητα, η αγάπη για το παρελθόν και τις παραδόσεις, η περιπέτεια στη ζωή και η ομορφιά της φύσης.

Ο **ρεαλισμός** αναπτύχθηκε στη Γαλλία στα μέσα του 19ου αιώνα ως αντίδραση προς τον αισθηματισμό του ρομαντισμού και ως μια προσπάθεια πιστής και αντικειμενικής απόδοσης της πραγματικότητας. Τα θέματα των έργων προέρχονται από την καθημερινή εμπειρία και οι λογοτέχνες τηρούν αντικειμενική στάση απέναντι στα γεγονότα που διηγούνται. Περιγράφουν με ακρίβεια και λεπτομέρεια πρόσωπα και καταστάσεις, χωρίς εξάρσεις και εξιδανικεύσεις ενώ κάποιες φορές είναι εμφανής η κριτική τους διάθεση.

Ο **νατουραλισμός** αναπτύχθηκε στη Γαλλία στα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ου αιώνα και αποτελεί εξέλιξη αλλά και ακραία εκδοχή του ρεαλισμού. Κοινό χαρακτηριστικό τους είναι η αναπαράσταση της πραγματικότητας με ακρίβεια και χωρίς εξωραϊσμούς καθώς και η επιλογή θεμάτων από την καθημερινή ζωή. Τα νατουραλιστικά έργα, ωστόσο, επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στα προβλήματα της ζωής και ξεχωρίζουν για την υπερβολικά λεπτομερή περιγραφή ακόμα και βίαιων σκηνών καθώς και για το τραγικό τέλος στο οποίο συχνά οδηγείται ο ήρωας. Οι νατουραλιστές λογοτέχνες θεωρούν πως η συμπεριφορά του ατόμου επηρεάζεται τόσο από εξωγενείς όσο και από ενδογενείς παράγοντες με αποτέλεσμα να παρουσιάζουν τους ήρωες ως άτομα που δρουν με βάση τα εσωτερικά τους ένστικτα και υπό την επίδραση των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών. Επιλέγουν θέματα ιδιαίτερα προκλητικά από το περιθώριο της κοινωνικής ζωής ενώ οι ήρωες είναι συνήθως καταπιεσμένοι, αδικημένοι και θύματα της κοινωνίας.

Ο **παρνασσιμός** αναπτύχθηκε στη Γαλλία στα τέλη του 19ου αιώνα ως αντίδραση στις συναισθηματικές υπερβολές του ρομαντισμού. Επανέφερε στοιχεία του κλασικισμού και στράφηκε προς την ελληνική και ρωμαϊκή αρχαιότητα αλλά και προς τον ινδικό πολιτισμό. Χαρακτηριστικά των έργων είναι η στατικότητα, η

απάθεια, η ρεαλιστική αναπαράσταση με ακριβείς περιγραφές, η ισορροπία και η απεγάδιαστη μορφή. Οι λογοτέχνες αντλούν τα θέματά τους από την καθημερινή, κοινωνική αλλά και ιστορική πραγματικότητα και επιδιώκουν την απόλυτη τελειότητα με την αυστηρή τήρηση των μετρικών κανόνων, την επιμονή στην αναζήτηση των κατάλληλων λέξεων και τη σύμπτυξη των νοημάτων.

Ο **συμβολισμός** αναπτύχθηκε στα τέλη του 19ου αιώνα στη Γαλλία ως μία αντίδραση απέναντι στο ρεαλισμό, το νατουραλισμό και τον παρνασισμό. Οι λογοτέχνες προσπαθούν να προβάλλουν τα συναισθήματα και τις ψυχικές τους διαθέσεις μέσα από αντικείμενα, τα οποία δανείζονται από τον υλικό και πνευματικό κόσμο και ενσωματώνουν στο έργο τους μέσω λεκτικών συμβόλων. Βασικά χαρακτηριστικά των έργων είναι ο περιορισμός του εννοιολογικού περιεχομένου καθώς και η υποβλητικότητα και η μουσικότητα του στίχου, η οποία εξαρτάται από τη σωστή επιλογή και διάταξη των λέξεων.

Ο **υπερρεαλισμός** (ή **σουρρεαλισμός**) αναπτύχθηκε στη Γαλλία στις αρχές του 20ου αιώνα και πιο συγκεκριμένα κατά την περίοδο μεταξύ του πρώτου και του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου. Μπορεί να αποδοθεί με τη φράση «πάνω ή πέρα από την πραγματικότητα» εφόσον επιδίωξή του είναι η υπέρβαση του πραγματικού κόσμου με τη διερεύνηση και την καταγραφή του υποσυνείδητου και την απελευθέρωση της φαντασίας, χωρίς την παρέμβαση της λογικής. Χαρακτηριστικά στοιχεία των υπερρεαλιστικών έργων είναι η αυτόματη γραφή, με την οποία εκδηλώνονται οι αυτόματοι ψυχικοί συνειρμοί, η καταστρατήγηση των κανόνων της παραδοσιακής στιχουργικής, η χρήση τεχνικών που απελευθερώνουν από τους λογικούς κανόνες, τα χρώματα και οι εικόνες που παραπέμπουν στον κόσμο των ονείρων, η γλωσσική απελευθέρωση.

Ο **μοντερνισμός** αναπτύχθηκε στα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ου αιώνα ως αντίδραση στις συντηρητικές αξίες του ρεαλισμού. Εκφράζει την κρίση του αστικού πολιτισμού και τις συνταρακτικές αλλαγές που επήλθαν στη Δυτική κοινωνία. Χαρακτηριστικά του είναι η απόρριψη της παράδοσης και η υιοθέτηση νέων τάσεων, οι οποίες επηρεάζονται από την συνεχώς εξελισσόμενη τεχνολογία και τις επιπτώσεις του πρώτου παγκοσμίου πολέμου.

1 Ο **κλασικισμός** αναπτύχθηκε κατά τη διάρκεια του 18ου αιώνα και κυρίως κατά την εποχή της Αναγέννησης. Χαρακτηριστικά του είναι η αρτιότητα, η αρμονία, η ισορροπία και η συμμετρία της έκφρασης. Ο λογοτέχνης ακολουθεί τις αρχές και τα πρότυπα της αρχαίας ελληνικής και ρωμαϊκής εποχής και επηρεάζεται περισσότερο από τη λογική παρά από το συναίσθημα και τη φαντασία.

* Κρασανάκης, Α. *Λογοτεχνία & Ρητορική*. Αθήνα: 2005.